

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

OBRAZ RUSKA V PAMĚTECH RUDOLFA MEDKA

**THE IMAGE OF RUSSIA IN THE MEMOIRS OF
RUDOLF MEDEK**

(bakalářská práce)

VYPRACOVALA: Nikita Kériová

VEDOUCÍ PRÁCE: doc. Mgr. Jitka Komendová, Ph.D.

2019

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, 17. 4. 2019

podpis

Děkuji své vedoucí práce doc. Mgr. Jitce Komendové, Ph.D. za její obrovskou trpělivost, ochotu, rady a čas, které mi během psaní bakalářské práce věnovala. Ráda bych také poděkovala své rodině a přátelům za podporu během studia.

podpis

OBSAH

ÚVOD	5
1. RUDOLF MEDEK A JEHO VÁLEČNÉ PAMĚTI	7
1.1. Život Rudolfa Medka	7
1.2. Vymezení pojmu paměti	10
1.3. Pout' do Československa: Válečné paměti a vzpomínky z let 1914 - 1920.....	11
2.1. Revoluční rok 1917.....	12
2. RUSKO OČIMA RUDOLFA MEDKA	16
2.1. Dvě tváře Ruska	17
2.2. Pravoslaví.....	17
2.3. Kyjev.....	18
2.4. Ruské trhy	20
2.5. Vojenská uniforma	20
2.6. Nový rok	22
3 MEDKOVY RUSISMY	23
3.1. Medkovy formy rusismů.....	24
3.2. Funkce rusismů v Medkových pamětech.....	30
ZÁVĚR	32
PE3IOME	34
SEZNAM ZDROJŮ	39

ÚVOD

Rudolf Medek byl známý český legionář, ale především spisovatel. Většina jeho literárních děl je zaměřena na téma československých legií, v nichž sám působil. Jako přeběhlík z rakousko-uherské armády strávil v Rusku čtyři roky (od prosince 1915 do prosince 1919). Stává se členem ruské armády, kde se mu postupně dostává vyšších hodností a několika vojenských vyznamenání. Kromě činnosti v armádě se během svého pobytu v Rusku věnuje i činnosti literární, kdy pravidelně přispívá do časopisů *Čechoslovák* a *Čechoslovan*.

O svém působení v československých legiích během první světové války sepsal Rudolf Medek paměti pod názvem *Pout' do Československa: Válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. Stěžejním tématem těchto pamětí je zachycení vojenského prostředí legionářů, kromě toho se v nich autor také zaměřuje na to, jak vypadá obyčejný ruský život. Tyto čtyřdílné paměti vycházely formou papírových sešitků v Praze od roku 1929 do roku 1934. Jednotlivé svazky nesou názvy *V mundúru Rakousko-Uherska* (1929), *Matka Slavie a Matuška Rossija* (1929), *Stará brigáda* (1932) a *V zajetí ruské revoluce* (1934).

Výše zmíněné Medkovy paměti jsem zvolila jako podklad pro svou bakalářskou práci, která je členěna do tří hlavních částí.

V první části této práce budou uvedeny obecné informace v podobě autorova životopisu, následuje literární tvorba, která obsahuje válečnou tematiku a díla věnující se tématu československých legií. Závěrečný bod pak bude věnovaný roku 1917 a jeho historickým událostem, které se v Rusku odehrály. Některých těchto událostí byl Medek pouze svědkem, některých se však účastnil. Proto zde bude připojen i osobní autorův pohled na jednotlivé situace.

Druhá část práce bude věnována bodům, na které se Rudolf Medek ve svých pamětech zaměřuje. Nejedná se však o výhradně vojenskou tematiku, která v jeho díle převažuje. Jsou zde uvedeny okruhy, které umožní čtenáři pochopit, jaký byl Medkův obraz Ruska. Autor se ve svém díle zaměřuje na témata, která ukazují, jak funguje život za 1. světové války v Rusku. Popisuje věci běžné, jako například to, jak vypadají typické ruské trhy nebo uniforma ruského vojáka. Kromě toho také píše o ruské kultuře, konkrétně o svém vztahu k ruskému náboženství.

Závěrečná kapitola bude obsahovat analýzu Medkových rusismů. Autorovy rusismy rozdělím do skupin podle jejich funkce, tedy podle toho, jakou skupinu slov označují. Následně se budu věnovat tomu, jakým způsobem Medek rusismy v textu prezentuje, jakou formu jeho rusismy mají a jaká je jejich funkce v textu.

Cílem této bakalářské práce bude pomocí analýzy Medkových pamětí vymezit stěžejní body, které utváří autorův obraz Ruska, a tyto body budu a základě Medkových dojmů a komentářů charakterizovat. Kromě vymezení těchto bodů se budu věnovat i tomu, jakým způsobem Medek pracuje s rusismy, kterých ve svém díle využívá.

1. RUDOLF MEDEK A JEHO VÁLEČNÉ PAMĚTI

1.1. Život Rudolfa Medka

Rudolf Medek, český spisovatel a legionář, se narodil 8. ledna 1890. Jeho rodištěm byl Hradec Králové, kde v domě číslo 4 na Malém náměstí vyrůstal. O matku přišel velmi brzy, toužila, aby se její syn stal knězem nebo učitelem.¹

Již v raném věku projevil zájem o humanitní předměty, ale kvůli nedostatku peněz nemohl jít studovat na gymnázium a ani pozdější studium vysoké školy nebylo možné. Avšak ani tato překážka mu nezabránila, aby se věnoval literatuře, ke které si našel cestu už na základní škole.

Zlomovým se pro něho stává datum 8. dubna roku 1909, kdy mu v pouhých 19 letech vychází báseň *Rokoko*, kterou otiskla redakce časopisu *Moderní Revue*. Tímto okamžikem vstupuje Rudolf Medek do světa literatury. Po absolvování učitelského ústavu v Hradci Králové se stává pomocným učitelem a i během vykonávání této profese se nadále věnuje psaní. Důkazem toho jsou jeho dvě knihy veršů *Půlnoc bohů* (1912) a *Prsten* (1914). Obě sbírky vychází v době, kdy je Medkovi pouhých 24 let. Publikuje i několik novel, z nichž můžeme například jmenovat novely *Víno* a *Zlatý věk* (obě 1914 Praha), a pravidelně přispívá svými literárními posudky v podobě literárních posudků do časopisu *Moderní Revue*. Po maturitní zkoušce na učitelském ústavu v roce 1909 nastupuje Medek na místo pomocného učitele v Libčanech na Hradecku. Postupně vystřídá několik pracovních míst ve Stračově, Kratonohách, Dobřenicích a nakonec v Malšovicích na předměstí Hradce (r. 1914).²

V roce 1914 začíná 1. světová válka, která, jak se později ukáže, sehraje klíčovou roli v Medkově literatuře. Sám Medek se války účastnil a tato zkušenost jeho tvorbu významně ovlivnila. Zaměřuje se především na témata, jako je první světová válka a československé legie. Kromě jeho nejznámějšího pětičlenného díla *Anabase aneb Legionářská epeje. Cyklus válečných románů* (Praha 1921-1927) – 1. *Ohnivý drak* (1921); 2. *Veliké dni* (1923); 3. *Ostrov v bouři* (1925); 4. *Mohutný sen* (1926); 5. *Anabase* (1927) lze uvést například báseň *Zborov* (Čeljabinsk 1918) a sbírku básní *Lví srdce*

¹ MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. Praha: J. Otto, [1929]. str. 7

² Tamtéž str. 12

(Irkutsk 1919), dílo dětským čtenářům *O našich legiích, dětech a zvířátkách v Sibiři* (Praha 1921) a v průběhu 1. světové války i příspěvky do periodik *Čechoslovák* a *Čechoslovan*.³

V již zmíněném roce byl Medek povolán do rakousko-uherské armády. Později vstupuje do československých legií v Rusku, a to konkrétně 25. prosince 1915. Z počátku plní funkci tlumočnicka, dne 1. ledna 1915 vstupuje do československé Družiny. Před jeho zařazením do 6. roty 1. střeleckého pluku Mistra Jana Husa, ke kterému došlo 16. června 1916, musel téměř půl roku prožít v Ufě, kde čekal na své přijetí mezi československé dobrovolníky. Po úspěšném vstupu mezi ně se v létě 1916 dočkává prvního povýšení v podobě jmenování na důstojníka, později přichází povýšení na hlavního zástupce československých legionářů. Medek v té době nebyl pouze povýšen, ale i vyznamenán za zásluhy v bitvě u Zborova a za vynikající výsledky při rozvědných hlídkách.⁴

Od roku 1917 se zároveň začíná formovat i jeho kariéra ve sféře politiky. Stává se zástupcem československých legionářů v Odbočce Československé národní rady na Rusi (OČSNR – orgán v Rusku, který měl za úkol dohlížet na veškeré československé záležitosti) a ještě v prosinci téhož roku se stává jejím místopředsedou.⁵

Od ledna do června roku 1919 zastává Medek funkci náčelníka vojenské správy Ministerstva války a stává se tak oficiálním zástupcem M. R. Štefánika na Rusi. Vykonávání této funkce znamenalo pro Medka nést odpovědnost při vyjednáváních strategií a odpovědnost za administrativní záležitosti, které se týkaly československé armády v Rusku. Později je Medek společně s dalšími dvěma kolegy (Jan Syrový a Bohdan Pavlů) jmenován do tříčlenné komise, která zodpovídá za veškeré záležitosti týkající se československých vojáků na Rusi.⁶

V polovině července 1919 je Medek vyznamenán britským generálem Wiliamem Henrym Bowlesem za rozvoj a organizaci československých sil, následně odstupuje z funkce, kterou mu M. R. Štefánik přidělil a odjíždí z Ruska. V rámci vojenské mise

³ Rudolf Medek Medailonek učitele. *Česká škola bez hranic* [online]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: http://csbh.cz/sites/default/files/Rudolf_Medek_medailonek_ucitele.pdf str. 4-7

⁴ KOCOUREK, Katya. *Čechoslovákista Rudolf Medek: politický životopis*. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2326-9. str. 45-46

⁵ Tamtéž str. 47

⁶ Tamtéž str. 48

z Vladivostoku cestuje přes Japonsko, Čínu a Spojené státy do Francie, kde se pokouší sjednat co možná nejrychlejší návrat československé armády z Ruska.⁷

Po dlouhé cestě z Ruska přijíždí Medek začátkem prosince roku 1919 do Československé republiky. Nedlouho po svém příjezdu, konkrétně 8. ledna 1920, nastupuje na Ministerstvo národní obrany, kde působí ve funkci vedoucího stížnostní komise a zároveň dohlíží na reformy československé armády.⁸

Významným se pro Medka stává 21. květen 1920, kdy je jmenován ředitelem Památníku odboje. Památník byl založen v roce 1919 T. G. Masarykem a měl sloužit jako upomínka na oběti všech legionářů během války. Tuto funkci společnost považovala za velmi odpovědnou. Medek se stará o veškeré aktivity, které souvisejí s Památníkem. Kromě toho také shromažďuje a šíří oficiální historiografii na téma světové války a zásad československé státnosti. První upomínková akce Památku souvisí s pátým výročím založení státu, kdy Medek publikuje svůj pamflet s názvem *28. říjen*. V březnu 1923 je zahájen cyklus přednášek, který pojednává o začátcích Československa. Medek je kromě přednášek odpovědný za vydávání upomínkových publikací, jako příklad lze uvést dílo *Za svobodu. Obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi 1914-1920*, kterou napsal Medek společně s V. Holečkem a O. Vaňkou. Kromě toho Medek dohlíží na činnost legionářských a dobročinných nadací v Československu.⁹

Když 26. dubna 1926 dochází ke spojení Vojenského muzea Památníku s archivem, usiluje Medek o to, aby se nově vzniklé mauzoleum stalo místem, kde budou pochovány osobnosti spojené s československými legiemi. Po dokončení nového areálu v roce 1929 je Medek znovu jmenován do funkce ředitele nového Památníku, který byl přejmenován z původního názvu Památník odboje na Památník osvobození.¹⁰

Rudolf Medek se na počátku dvacátých let oženil s Pavlou Schreiberovou, o dva roky později s Evou Slavíčkovou, dcerou malíře Antonína Slavíčka. Měli spolu dva syny. Starší Ivan (1925 – 2010) působil jako novinář a muzikolog, mladší Mikuláš (1926-1974) byl malířem. Z prvního manželství měl Medek dceru Evu, která v dětství zemřela.¹¹

⁷ Tamtéž str. 49

⁸ Tamtéž str. 123

⁹ Tamtéž str. 123-125

¹⁰ Tamtéž str. 129-131

¹¹ Tamtéž str. 33-34

V průběhu třicátých let se Medek věnuje především organizaci a chodu Památníku. Kromě politické činnosti se nadále věnuje i literatuře. V tomto období publikuje např. drama *Srdce a válka* (1930), cestopis *Lístky z Francie* (1930), čtyřdílné memoáry *Pout' do Československa. Válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920* (1929-1934) nebo třeba svou poslední sbírku básní s názvem *Český ráj* (1937). Ke konci třicátých let se výrazně zhoršuje jeho zdravotní stav. Z tohoto důvodu se nemůže účastnit oslav dvacátého výročí bitvy u Zborova. V létě roku 1939 je Medek hospitalizován a dopisuje tři jednání svého dramatu *Svatý Václave*, na kterém o rok dříve začal pracovat. Tato hra patří mezi jedno z mála nedokončených děl, jež ve své tvorbě Medek zanechal.¹²

Téměř rok po své hospitalizaci je Medek z nemocnice propuštěn. Navštěvuje svého bratra v Praze a poté se vydává za svou rodinou do Čejkovic, kde se nachází rodinná chalupa. Tu Medek dva dny před svou smrtí opouští. Dne 21. srpna 1940 je poslán na vyšetření na Bulovku. O den později, 22. srpna 1940, Medek na pražské Bulovce umírá, příčinou jeho smrti byl zánět pobřišnice.¹³

1.2. Vymezení pojmu paměti

Termínem paměti, jinak také memoáry, je označováno vzpomínkové vyprávění, jež se nezaměřuje pouze na prostředí a osoby, se kterými se autor setkal, ale týká se i událostí, kterých byl svědkem. Paměti v širším slova smyslu nemusí označovat pouze samotné autorovo vyprávění a vzpomínky, může se jednat o autorovy deníky nebo autobiografii. Nejdůležitější funkci plní faktografická data ve formě časových údajů, místních názvů, vlastních jmen a portrétů osob, které jsou reálné, citací literárních děl, korespondence či autentických výroků nebo dialogů. Pro tento literární žánr je typická subjektivita autora, která je zdůrazněna ich formou na jedné straně a na straně druhé snahou o objektivní podání. Pro tento literární žánr je charakteristický vědomý, ale i podvědomý výběr reálií, které autor zachytil. Zároveň tak vytváří nepřímý autoportrét a kromě toho i svůj vlastní životní příběh, který je stylizován. Při procesu zpracování pamětí autor využívá jako své

¹² Tamtéž str. 177-179

¹³ Tamtéž str. 214-215

zdroje deníkové záznamy, zápisy a korespondence, rozhovory a především svou vlastní paměť, díky čemuž může dojít k obohacení stylových i žánrových rejstříků díla.¹⁴

1.3. Pout' do Československa: Válečné paměti a vzpomínky z let 1914 - 1920

Pro Rudolfa Medka se 1. světová válka stala nejenom zlomem v osobním životě, ale zároveň mu byla inspirací pro literární tvorbu. Hlavním tématem jeho tvorby se stává boj legií za svobodu, kterého se sám aktivně zúčastnil. Medek se jako spisovatel stal jedním z hlavních představitelů oficiální legionářské literatury.¹⁵

Prvním a zároveň nejznámějším Medkovým dílem, které se věnuje tématu československých legionářů v Rusku, je románová pentalogie, někdy označována také jako tzv. legionářská epopěj. Jednotlivé díly nesoucí název *Ohnivý drak* (1921), *Velké dni* (1923), *Ostrov v bouři* (1925), *Mohutný sen* (1926) a *Anabase* (1927) popisují události, jež se odehrály před začátkem 1. světové války a končí odjezdem legionářů z Ruska. Tématu československých legionářů se věnuje i ve svém dalším díle s názvem *Pout' do Československa: Válečné paměti a vzpomínky z let 1914 – 1920*. Jedná se především o autorovy osobní paměti, vydané formou čtyřdílné publikace – *V mundúru Rakousko-Uherska* (1929), *Matka Slavie a matuška Rossija* (1929), *Stará brigáda* (1932) a *V zajetí ruské revoluce* (1934).¹⁶

Hned v úvodu svých pamětí Medek vysvětluje, jak se k jejich sepsání a vydání vlastně dostal. Bylo to na základě jednoho rozhovoru s nejmenovaným českým historikem, který Medka nabádal k tomu, aby využil svého nadání psát a události, kterých byl svědkem a které prožil, zaznamenal, protože jednou budou mít nesmírnou hodnotu. A ačkoliv si tím Medek nebyl úplně jistý, i přesto se rozhodl velké světové i československé události zaznamenat. Upozorňuje především na to, že tyto události podává z pohledu, který je mu vlastní, tedy z pohledu spisovatele.¹⁷

¹⁴ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. str. 436-437

¹⁵ BENÝŠKOVÁ, Jarmila. *Rudolf Medek a Hradec Králové: výběrová personální bibliografie k 120. výročí narození a 70. výročí úmrtí*. Hradec Králové: Knihovna města Hradce Králové, 2010. ISBN 978-80-85059-42-7. str. 5

¹⁶ Rudolf Medek Medailonek učitele. *Česká škola bez hranic* [online]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: http://csbh.cz/sites/default/files/Rudolf_Medek_medailonek_ucitele.pdf str. 5

¹⁷ MEDEK, Rudolf. *Pout' do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. Praha: J. Otto, [1929]. str. 5

V dalších dílech se Medek opakovaně vrací k tématu československých legií, které mu je inspirací. Vojenským vzorem se mu stává plukovník Josef Jan Švec, který vystupuje v roli národní oběti. Medek publikuje drama *Plukovník Švec* (1928), pojednávající o legionářském veliteli, který spáchá sebevraždu, čímž se snaží přesvědčit váhavé muže pod jeho velením, aby bojovali.¹⁸

Jeho dalším výrazným tématem se stala bitva u Zborova (2. července 1917), které se Medek sám účastnil a kterou popisuje ve své básni *Zborov*. Při oslavách desátého výročí od uplynutí této události napsal Medek několik článků, které tuto bitvu vzpomínaly. Samotná báseň *Zborov* byla při příležitosti výročí vytištěna ve formě upomínkového vydání.¹⁹

2.1 Revoluční rok 1917

Revoluční rok 1917 přinesl Rusku zásadní změny. Tento rok začal únorovou revolucí, která zapříčinila abdikaci posledního ruského cara Nikolaje II. (Mikuláše II.), ukončuje tradici pro Rusko velmi významné dynastie rodu Romanovců a zároveň zahajuje nástup Prozatímní vlády k moci. Odstoupení cara Nikolaje II. bylo ruským obyvatelstvem hodnoceno velmi kladně. Revoluce a vidina svobody se začíná v zemi velmi rychle projevovat.

V té době odjíždí Medek do Kyjeva na Sjezd československé veřejnosti na Rusi, kam je poslán ve funkci delegáta. Probíhající revoluce způsobuje výrazné změny, které se netýkají pouze politiky. Revoluce má dopad především na obyvatelstvo a změnu jeho chování, které Medek hned po příjezdu do Kyjeva zaznamenává. První změnou v důsledku revoluce jsou vojáci, jejichž počet se oproti loňskému roku výrazně zvýšil a Medek také nezapomíná upozornit na to, jakou změnu přináší revoluce v jejich chování-dříve skromní a zdvořilí vojáci se mění na „osvobozený revoluční národ“.

Teprve druhým měsícem probíhající revoluce umožňuje lidem pocit svobody – kdokoliv z obyvatel má možnost veřejně vystoupit se svým názorem, včetně kritiky. Změny, které s sebou revoluce přináší, popisuje Medek takto: „Obchody se otvírají, výklady jsou plné. Také na ulicích svobodně prodává každý, co mu napadne. Tedy vlastně

¹⁸ KOCOUREK, Katya. *Čechoslovákista Rudolf Medek: politický životopis*. Praha: Mladá fronta, 2011.

ISBN 978-80-204-2326-9. str. 161-162

¹⁹ Tamtéž str. 164-165

od jitra má město rušnou promenádu, jakých dříve nebylo. Hle, co dokázala a co nám dala svoboda, „revolucija“! Vypadá to, jako když z těchto lidí nikdo nepracuje, ale jí a pije, má kde a s kým spát. Je to všeobecné národní „guláníje“ (veselice), a to, prosím, každodenní. Kdežpak dříve! Za „starého režimu“!²⁰

V létě roku 1917 dochází k radikální změně, kyjevské ulice se začínají plnit zběhlými vojáky z fronty, kteří zde po větších skupinách přespávají. V okrajových částech města se začíná vytrácet respekt k veřejným činitelům, které zde zastupuje milice, probíhají manifestace.

Důležitým milníkem se stává bitva u Zborova, která se odehrála 2. července roku 1917 a při které byla díky československým legiím prolomena rakousko-uherská frontová linie. Této události věnuje Medek báseň nesoucí jméno Zborov, která samostatně vyšla v roce 1918, později se stává součástí sbírky *Lví srdce*, a stejně tak popisuje událost detailněji ve svém článku v časopise *Československý voják*, který vyšel k prvnímu výročí bitvy. Za účast v této bitvě byl Medek vyznamenán řádem sv. Stanislava.²¹

Po této bitvě je patrná pozornost, která se Československé brigádě za vítězné tažení dostává. Sám Kerenský přijíždí na frontu, kde jmenuje velitele Trojanova generálem, začíná se řešit, jak to bude s brigádou dál. Samotné vítězství totiž československým dobrovolníkům přináší nelehké situace (nedostatek zbraní, uvědomění si ztrát, které při bitvě utrpěli, čekání na nové posily a především pomoc od samotných Rusů), Medek píše: „Po velikém posvícení přicházelo modré pondělí. Nemáme to a to. Nestačíme sami na tak velký úkol. A co vlastně dělají ti Rusové? Proč také sami něco ...“²²

V témže měsíci, kdy proběhla bitva u Zborova, účastní se Medek nevědomky plánovaného, ale neúspěšného bolševického převratu v Petrohradě, kam je vyslán, aby vyřešil vojenské záležitosti (špatná výzbroj, nedostatek záloh). Během svého pobytu je svědkem demonstrace, kterou vyvolal příjezd kronšadtských námořníků. Demonstraci popisuje Medek takto: „Zaplňovali od rána petrohradské ulice, kde se začalo vesele střílet. Tak tak, že jsi někdy unikl kulometnému ohni, který se rozsypal najednou po ulici, po níž jsi mírně procházel. Tu jsi viděl nevinného člověka – chodce, snad i revolučního řečníka,

²⁰ MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920 IV V zajetí ruské revoluce*. Praha: J. Otto, [1929]. str. 9-12

²¹ Tamtéž str. 45-47

²² Tamtéž str. 49

kterak se zhroutil u zdi domu s postřelenou hlavou nebo podkosenými koleny. Ale v tomto chaosu stačilo, dovedl-lis se starat sám o sebe.“²³

Ještě téhož dne večer zaslechne Medek z ulice výkřik a později zvuky střílejících pušek a kulometů.²⁴

Po tom, co se situace v Petrohradě uklidní, doprovází Medek profesora Masaryka na jeho cestě po Rusku. Masaryk pobývá v Rusku již od května roku 1917, v červenci navštíví několik míst, mezi něž patří Mogilev, Bobrujsk, Kyjev, Borispol nebo Polonnoje, kde v rámci řešení vojenských záležitostí shlédne vojenské přehlídky, dostává zprávy o tom, v jakém stavu se československé jednotky nacházejí, a jeho návštěva a především slova se stávají vojákům velkou motivací. V rámci této cesty navštíví Masaryk samotného velitele A.A. Brusilova, který Masarykovi vyjádří obrovskou poctu a oceňuje nasazení a odhodlanost československých vojsk při boji proti rakousko-uherské vojenské armádě.²⁵

Posledním městem, které Medek s Masarykem navštíví, je Moskva. Zde si Medek pokládá otázku, co vlastně teď po všech těch zlomových a pro Rusko zásadních situacích, jako jsou svržení cara a nástup Prozatímní vlády, probíhající revoluce a nepokoje, s touto zemí bude.

Před samotným 25. říjnem, dnem, kdy téhož roku proběhla další ruská revoluce, je v celém Rusku patrná jakási předzvěst občanské války, ke které později v Rusku dojde. Medek popisuje situaci takto: „V Rusku se nesporně schylovalo k strašlivé občanské válce, k bezuzdné řeži všech proti všem, k obrovskému ruskému pogromu. Zatím byly již na různých místech dosti slibné pogromy menší a to na venkově i ve městech. Vraždilo se, pátilo se, nejhorší zlosynové a vrahové byli propuštěni ze žalářů, ničil se systematicky národní majetek, vlaky jezdily, ačkoliv se schylovalo k podzimu, s vytloučenými okny, s otrhaným a ořezaným plyšem na sedadlech, nabitě zuřící massou, v níž mnozí nevěděli, proč vlastně putují ze západu na východ anebo z východu na západ, ze severu na jih či opačně.“²⁶

Říjen roku 1917 se stává pro Rusko zlomovým. Dochází k tzv. říjnové revoluci a po svržení Prozatímní vlády se k moci dostávají bolševici. V celém Rusku navíc probíhá občanská válka mezi tzv. rudými a bílými. Kromě těchto důležitých historických milníků se zároveň pokouší Ukrajina o svou autonomii. Celou řadu těchto událostí, která se

²³ Tamtéž str. 96-97

²⁴ Tamtéž str. 91-92

²⁵ Tamtéž str. 96-97

²⁶ Tamtéž str. 167-169

v Rusku v letech 1914 – 1918 odehrála, ukončuje Medek událostí poslední a tou je bitva u Bachmače, která se odehrávala ve dnech 8.-13. března v roce 1918.²⁷

Do rodné vlasti, v té době již samostatného Československa, se Medek vrací v prosinci roku 1919 a následující měsíc nastupuje na Ministerstvo národní obrany, kde vykonává funkci vedoucího stížnostní komise. O tomto se již Medek ve svých pamětech nezmiňuje.

²⁷ Tamtéž str. 133-138

2. RUSKO OČIMA RUDOLFA MEDKA

Rudolf Medek se do Ruska dostal díky své účasti v armádě, do které původně neměl nastoupit. V říjnu 1913 byl vyzván k tomu, aby splnil vojenskou povinnost. O dva měsíce později byl však kvůli své srdeční chorobě účasti v armádě zproštěn.²⁸

Kvůli nedostatku vojáků byl na konci roku 1914 Medek znovu předvolán a tentokrát uznán za schopného účastnit se vojenské služby a nastoupil do rakousko-uherské vojenské armády, odkud 25. prosince 1915 přebíhá k armádě ruské. Tím, že přeběhl na stranu Rusů, se lišil od většiny ruských legionářů, kteří se povětšinou dostali do Ruska jako zajatci.²⁹

V lednu 1916 si podává přihlášku do České družiny, a proto je o dva měsíce později poslán ze štábu do Kyjeva. Tam ale dochází k omylu a Medek je zařazen do zajateckého transportu, který míří do Omsku. Právě v době, kdy transport se zajatci zastavuje v Čeljabinsku, je mylné zařazení Medka vysvětleno a je poslán zpět do Kyjeva, kde je v červnu zařazen do Československé brigády.³⁰

Medkovi se během jeho účasti v ruské armádě dostává nejprve povýšení do hodnosti četaře, následuje funkce velitele čety. Později se angažuje i v rámci politiky a podílí se na akcích československého odboje.³¹

Rudolf Medek pobýval v Rusku v letech 1914 – 1918, tedy v době, kdy se odehrávala 1. světová válka. Medek se zde ocitl, když přeběhl z rakousko-uherské armády na stranu Rusů, proto většina jeho díla zachycuje tematiku a prostředí armády. Avšak lze nalézt několik momentů, kdy se Medek od toho tématu oddaluje a svůj pohled zaměřuje na události a body, které se týkají čistě Ruska.

Autor se věnuje především takovým tématům, která ho seznamují s ruským životem. Obecně bychom tyto body, které jsou pro Rusko typické, mohli pojmenovat jako reálie. U Medka se k takovým reáliím řadí například náboženství, ruské pokrmy anebo popis tradiční vojenské uniformy.

²⁸ FIDLER, Jiří. *Generálové legionáři*. Brno: Books, 1999. Jota Military. ISBN 80-7242-043-7. str. 168

²⁹ Tamtéž str. 169

³⁰ Tamtéž str. 169-170

³¹ Tamtéž

Součástí této kapitoly jsou tedy témata, na která Medek zaměřuje svou pozornost a díky nimž poznává život v Rusku.

2.1 Dvě tváře Ruska

Rusko je pohořím Ural rozděleno na část evropskou a asijskou. Medek měl během svého pobývání v Rusku možnost obě tyto části navštívit. Nejprve se seznamuje s oblastí Sibíře.

Sibiř očima Rudolfa Medka představuje pustou krajinu, kde se zřídka objeví malá vesnice nebo městečko. Většina lidí, včetně samotného Medka, se domnívá, že oblast Sibíře je velmi zaostalá. Jak se autor později dozvídá, není tomu tak. Sibiřská městečka jsou elektrifikována, v menších městech se zvyšuje kvalita zábavního vyžití v podobě biografů a kromě toho, projíždí celou Sibiří expresní vlaky. V té době je již dokončena stavba Transsibiřské magistrály.

Blíže na východ se zároveň s obyvatelstvem, které je zde zastoupeno národy, jako jsou Čuvaši, Mordvinci a Tataři, které Medek označuje jako potomky starých volžských Pečeněgů a Volgarů, mění i jeho kultura. Tradiční ruské kostelíky se zelenými věžemi, jsou vystřídány tatarskými a baškirskými mešitami, kromě pravoslaví se objevuje islám.³²

2.2 Pravoslaví

Pro Rusy jakožto silně věřící národ je jejich náboženství, pravoslaví, nedílnou součástí každodenního života. I sám Medek se dostává do kontaktu s ruským pravoslavím, i když jen nepřímo. Děje se tak během pobytu v ruské Ufě, kdy se většina přeběhlíků do ruské armády shodne na přestupu k pravoslaví. A ačkoliv je Medek téměř jediný, který odmítá konvertovat k jinému náboženství, vliv pravoslaví se odráží na lidech v jeho blízkém okolí.³³

Medek je svědkem každodenních ranních shromáždění těch, kteří se vydávají za ruským knězem, kde se věnují učení o pravoslaví, církevních dogmatech, liturgii a světcích. Tyto průvody označuje Medek jako „pravoslavný katechismus“.³⁴

³² MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920* II Matka Slavie a matuška Rossija. Praha: J. Otto, [1929]. str. 133-134

³³ Tamtéž str. 132

³⁴ Tamtéž

Vliv ruského pravoslaví se odráží i na změně chování, které si Medek všímá. Píše: „Nelze popřít, že někdy i mládenci velmi hubatí a ve „svatých“ věcech nesentimentální se vraceli od báťušky jaksi zjihlí a dojatí a neradi si dělali úsměšky z věcí, které by dříve před nimi sotva obstály.“³⁵

Z počátku Medek přemýšlí o tom, že k pravoslaví konvertuje. Důvodem k tomuto činu se stává vidina nového jména, které si křtěná osoba vybírá. Medek si totiž myslí, že po jeho návratu z Ruska domů by se k jeho slovanské tváři a příjmení hodilo jméno jako například Vladimír, Rodion, Alexandr, Nikolaj, Georgij, Fjodor, Petr nebo Alexej více než jeho současné jméno Rudolf.³⁶

Své rozhodnutí nepřijmout pravoslaví vysvětluje Medek dvěma důvody – za prvé, Medek považuje předchozí myšlenku na změnu jména za povrchní. Jako druhý důvod uvádí, že pro ty, kteří se rozhodli pravoslaví přijmout, je to momentální nadšení a senzace, kdežto Medek přemýšlí nad otázkou, jak by jeho život po návratu vypadal, kdyby žil v prostředí nepravoslavného Československa jako pravoslavný věřící. Samotné pravoslaví však na Medka, jak sám píše, hluboce působí. „Viděl jsem právě v Ufě blízko našeho domu procesí pravoslavné, putující na rozlehlý hřbitov, který tu byl nablízku. Už jen to procesí na mne učinilo nesmírný dojem. Cosi docela jiného než všacka ta zpěvavá a více méně bigotní procesí na západě. Zde šli lidé opravdu hluboko skloněni pod tíhou hříchu a věru, že při tom mysleli na Boha a nikoli na kněžské rozhřešení. Ach ano, pravoslaví...chce-li se mu člověk přiblížit, musí patrně začítí odjinud, než od Rodiona či Alexeje či Silvestra dokonce.“³⁷

2.3 Kyjev

Medek se v Kyjevě ocitá v březnu 1916 společně s dalšími zajatci, kteří se chtějí stát dobrovolníky v ruské armádě. Po návštěvě štábního kapitána jsou odvedeni na Pečersk ke kasárnám, kde se nachází záložní rota 1. československé střelecké brigády.³⁸

Kyjevský Pečersk ale nejsou pro Medka jen vojenské kasárny. V této čtvrti se nachází známá kyjevská pevnost, která stejně tak upoutá jeho pozornost. Samotnou kyjevsko-pečerskou Lávru přirovnává k bazilice sv. Petra v Římě a označuje ji za její

³⁵ Tamtéž

³⁶ Tamtéž str. 133

³⁷ Tamtéž str. 133-134

³⁸ MURATOV, Aleksandr a Dina MURATOVA. *Osudy Čechů v Rusku, 19.-20. století: cesta z Kyjeva do Vladivostoku*. Přeložil Miloslava ŽÁKOVÁ. Praha: Scriptorium, 2017. ISBN 978-80-88013-51-8. str. 262

pravoslavnou verzi. V souvislosti s ní se pak autor zmiňuje o její historii a vzniku, které jsou spojeny se jménem mnicha Hilariona, ten si zde vybudoval jeskyni, v níž žil. Medek se dále pozastavuje nad otázkou, proč na tomto místě nejsou uloženy žádné ostatky svatých, ačkoliv sem byla až z Konstantinopole převezena a uložena vzácná evangelia.³⁹

Později, kdy jsou kasárny přeplněny dalšími zajatci, je záložní rota 1. československého pluku přestěhována do budovy univerzity svatého Vladimíra. Vojenská příprava probíhá v botanické zahradě, která je součástí univerzity.⁴⁰

Pobyt v Kyjevě, který svou topografií v některých okamžicích připomíná Medkovi Prahu, je pro něho spojen nejen se záležitostmi vojenskými, ale především s každodenním ruským životem, který popisuje takto: „Bylo tehdy, na rozlomu jara a léta roku 1916, ještě všeho všude hojnost. Pekařské, uzenářské, cukrářské, ovocnářské krámky byly přecpány bohatou úrodou plodů a tovarů, sám pečerský bazar byl div divoucí... A támhle bába prodává pirožky! Pirožky – tajemství ruské země! Pirožky horké i studené, velké i malé – a pak už ne pirožky, ale pirožnoje, pečivo sladké a chutné... A pak – ten čaj... Vracel jsem se „domů“ rozplesán, ač jsem nevyopil ani kápelku vodky, zakázaného nápoje, samým že carem báťuškou, Hosudarem, zakázaného! Byl jsem rozplesán vitálními radostmi a přesladkými pocity svobody, rozněžněn láskou ke všem lidem...“⁴¹

Během doby strávené v Kyjevě, navštěvoval Medek společně s dalšími dobrovolníky kavárnu U české koruny, která byla známá českými buchtami s povidly, mákem a pivem. Jedním z hlavních důvodů, proč se zde lidé scházeli, byla možnost koupit si časopisy, např. Čechoslovan nebo Kijevskou mysl anebo vstupenky do ochotnického divadla. Byla to pak ale především možnost získat různé novinky, zprávy, které si mezi sebou vyměňovali zajatci, pracující v závodech a kijevní starousedlíci.⁴²

Centrum Kyjeva navštěvuje Medek teprve ve chvíli, kdy je mu umožněno dostat civilní oblečení, které z něho vzhledem, jak sám píše, dělá bolševika. Jako typický obyvatel Pečersku má na sobě sapogy – vysoké kožené boty, šarovary-kalhoty a černou rubášku-košili z laciné látky, na hlavě potom furažku – čepici stejné barvy. Při své první návštěvě pozoruje v ulicích města lidi, kteří jsou mu svým oblečením velmi podobní.

³⁹ Tamtéž str. 262-263

⁴⁰ Tamtéž str. 265

⁴¹ Tamtéž str. 264

⁴² Tamtéž str. 272-273

Kromě těchto až téměř identicky oblečených lidí, je centrum města zaplněno vousatými hokynáři, kteří prodávají ve svých krámcích a kyjevskými děvčaty v tylových šátcích.⁴³

2.4 Ruské trhy

I přesto, že v době, kdy se Medek v Rusku nachází, probíhá první světová válka a téměř v celé zemi je znát nedostatek (ten se kromě zbraní, nábojů a další vojenské techniky týká i každodenního života obyvatel), nachází bohatství v podobě ruských trhů. Konkrétně kyjevské trhy, které měl možnost Medek navštívit v době svého pobývání na Rusi a které zde uvádí jako příklad tradičních ruských trhů ve městě, jsou i přes nepříjemnou situaci, se kterou se Rusko potýká (kromě již zmíněných nedostatků se navíc v zemi komplikuje veškeré zásobování) plné různorodých potravin za levné ceny.⁴⁴

Takovýto kyjevský trh, který Medek přirovnává k trhu v Novgorodě, nabízí „bohatství Ruska“ v podobě velkého množství jídla. Například sladkovodní či mořské ryby, mezi ty nejtypičtější patří v Rusku lososi, jeseteři, štiky, okouni a kromě ryb je to především kaviár (jeseteři jikry-červené anebo ty tmavé, které jsou kvalitnější), který patří mezi typicky ruské speciality.⁴⁵

Dalším typicky ruským jídlem, prodávaným na trzích, jsou pirožky, plněné na nejrůznější způsoby. Mezi tradiční náplně patří sekané hovězí maso, vepřové, telecí, rybí, ale také například zelenina nebo rýže.⁴⁶

Kromě pirožků zde Medek zmiňuje i pirožnoje, sladké pečivo, oblíbenou pochoutku Pečerců.⁴⁷

2.5 Vojenská uniforma

Medek přeběhl k ruské armádě, kde se stává nejprve zajatcem, později však řádným členem České družiny, jednotky dobrovolníků, kteří v Rusku bojovali. V době, kdy se

⁴³ MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920* II Matka Slavie a matuška Rossija. Praha: J. Otto, [1929]. str. 16 -17

⁴⁴ MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920* III Stará brigáda. Praha: J. Otto, [1929]. str. 12

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Tamtéž

Medek rozhodl k tomuto činu, bojuje na straně rakousko-uherské armády, oděn v její vojenské uniformě. Na začátku svého pobytu v Rusku se Medek nestále střetává s otázkami, které se týkají jeho vojenského oblečení. Sama situace, kdy se Medek pohybuje Ruskem v nepřátelské uniformě, není autorovi příjemná.

Při první návštěvě Kyjeva je Medkovi konečně přiřazena jeho první vlastní ruská uniforma. A protože se Medek řadí do skupiny dobrovolníků, je patrná odlišnost této uniformy, od uniformy typicky ruského vojáka.

Typickým prvkem uniformy pro československé dobrovolníky v ruské armádě byly kromě „pogonů“ (nárameníků) lemovaných červenobílou paspulí také ústřižky bíločervené stužky, které nosili pod kokardou vojenské čepice. Vojáci, kteří měli v té době akademické vzdělání, mohli nosit uniformu, která byla typická pro ruské jednorocní dobrovolníky. Tato uniforma se lišila zejména „pogony“, které měly v tomto případě paspuli třibarevnou – bílá, modrá a červená.⁴⁸

Uniforma československého dobrovolníka v ruské armádě (tzv. obmundírovka) vypadala v době první světové války podle Medkových vzpomínek následovně:

Základem uniformy byl typ kalhot, Rusové je pojmenovávají jako šarovary, které byly následně přešité na tzv. rajtky neboli jezdecké kalhoty. Tento typ vojenských kalhot byl šitý v olivové barvě (která sloužila jako krytí v terénu) a zároveň sloužily jako odlišovací prvek – podle kalhot byl patrný rozdíl, jestli je dotýčný voják důstojník nebo pouze řadový voják.⁴⁹

Společně s vojenskými kalhoty patřila k uniformě košile, v Rusku rubáška. Byl to typ soukenné košile, kterou vojáci nosili v pase sepnutou řemenem. Tato vojenská košile měla nízký límec, který byl uzavřen malými kovovými knoflíčky, na kterých byl vyobrazen carský znak – dvojhlavý orel. Ruská rubáška nevystupovala pouze jako oblečení typické pouze pro vojáky, ale nosilo ji i civilní obyvatelstvo. Ne však v podobě vojenské košile, která měla navíc nárameníky. Rubáška civilního obyvatelstva byla z nejrůznějších materiálů, včetně hedvábí a nošena ve všemožných barevných kombinacích.⁵⁰

Pro čepici československých legionářů byla charakteristická bíločervená stužka, která dávala najevo, že se jedná o vojáka České družiny. Dříve se na furažkách, jak tyto čepice

⁴⁸ Tamtéž str. 14-15

⁴⁹ Tamtéž str. 15-17

⁵⁰ Tamtéž str. 16

nazývají Rusové, nosila i carská kokarda společně s již zmíněnou stužkou, ale později byla kokarda na čepici zrušena a tak vojákům zůstala na čepici pouze dvoubarevná stužka.⁵¹

Výrazným prvkem celé uniformy byly kromě čepice i boty vojáka – sapogy. Jednalo se o vysoké boty z měkké kůže, které byly nahoře zakrojené.⁵²

Posledním a zároveň nejdůležitějším bodem celé uniformy bylo její vybavení v podobě pouzder u pasu, kde vojáci nosili náboje, batoh a konečně zbraň. Byla jí vintovka – puška se štíhlým bodákem.⁵³

2.6 Nový rok

Roku 1916 jsou to již druhé Vánoce, které Medek v Rusku prožil a opět na frontě. Ruský Nový rok je svátek, kterému je kladena mnohem větší pozornost, než jednomu z hlavních vánočních svátků, kterým je štědrý večer, tzv. sočelnik. Oslavy tohoto svátku na frontě probíhají v provizorních sálech fary, které jsou vyzdobené fábory, girlandami, chvojím, papírovými ozdobami.. Vrcholem svátečního večera se stává dort, ve kterém je schovaná stříbrná mince, tzv. poltinník, (mince v hodnotě ...) a který bude o půlnoci rozkrojen. Kdo najde minci ve svém kousku dortu, toho čeká v následujícím roce štěstí.⁵⁴

⁵¹ Tamtéž

⁵² Tamtéž str. 17

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Tamtéž str. 213

3 MEDKOVY RUSISMY

Rusismů, které Medek ve svém díle použil, je velké množství, i přesto se však povětšinou jedná o skupiny běžných slov, které jsou v každém jazyce používány. Mimo taková běžná pojmenování jako jsou názvy osoby, oděvu, jídel nebo věcí, je Medkův text ozvláštněn dvěma skupinami slov. Za první se jedná o slova, která pojmenovávají ruské realie a za druhé jsou to slova, související s vojenskou tematikou a pojmenovávají například vojenské hodnosti nebo části vojenské uniformy. Co se týče rozdělení těchto slov, můžeme je zařadit například do kategorií zahrnující názvy:

- *osob a jejich funkcí* – např. tovaryši, báťuška car, bohatýr, dobrovolc, dvorjanin
- *jídel a nápojů* – např. sáchar, konfětky, lososina, butylka vodky
- *míst a budov* – např. monastýr, vokzál, bolnica, selo, děrevna
- *oděvu a obuvi* – např. chalát, rubaška, brjuky, lapti, šarovary
- *objektů, věcí, předmětů* – např. čemodan, krovat', lentočka, skulptury, sosny
- *abstraktních pojmů* – např. prázdnik, tišina, trudnosti, poběda, vesna, oktábr
- *vojenských pojmů* – např. komendant, frontovík, načálsvo, marševyj batalion, pogony
- *ruských reálií* – např. opričnina, častuška, samovar, Pascha, kopějka, rubl, samoděržaví
- *dalších pojmů* – např. dobro požalovat', bělokamenájja mátuška Moskva, otěčestvennaja vojna, v gost'ách, pa češsky, prázdnovat', v otpusk

Rusismy jsou definovány jako slova mající svůj původ v ruském jazyce. Tato slova jsou následně z ruštiny do jiného jazyka přejata nebo jsou v jiném jazyce podle ruštiny vytvořena.

3.1 Medkovy formy rusismů

V této kapitole se budu po předchozím rozdělení některých vybraných rusismů zabývat tím, jakým způsobem je Medek do svého díla zahrnuje, a uvedu konkrétní příklady.

1) *Transkripce*

Jako transkripci označujeme přepis, při němž se grafické znaky shodují se zvukovými realizacemi hlásek.⁵⁵

Při transkripci Medek přepisuje jednotlivá slova z ruské azbuky do češtiny, kde mají podobu latinky. Jedná se o grafický přepis, který zajišťuje, že zvuková stránka slova zůstává zachována.

Například ruské slovo *денщик* Medek nepřekládá, ale přepisuje do podoby *děňščík*, kde počet hlásek nesouhlasí. V ruštině jich má slovo 6, v češtině ale 7, protože ruská azbuka používá písmeno *щ*, které vystupuje jako jedna hláska, kdežto v češtině je zastoupeno jednotlivými dvěma písmeny *š* a *č*. Dokonce v češtině připisuje nad písmeno *e* háček, který hlásku změkčuje, stejně tak jako při výslovnosti v ruštině změkčuje hláska *e* [*je*].

Podobně je tomu tak i u slova *хозяин*, které autor transkribuje na podobu *chazjajin* (počet hlásek v ruské podobě je 6, v české 8). Opět se jedná o užívání jiného písmena v azbuce (*я* = jedno písmeno) a jiného v češtině (písmena *j* a *a*). Transkripce tohoto slova je provedena na základě fonetického přepisu, Medek tedy slovo z originální formy přepsal do češtiny v podobě, v jaké se slovo v ruštině vyslovuje. V ruském slově *хозяин* je přízvuk nad písmenem *я*, proto se *o*, vyslovuje jako *a*, dochází k tzv. akání.

K řadě dalších z mnoha příkladů transkripce uvádím několik málo rusismů: jolka, boršč, brjuky, báryňa, armjánin, slavjánin, kňaz, rjumočka, zagraničnoje vino, ploščadi, ťurma, počtovaja kartočka, kruglaja pečat', okťábr, ...

⁵⁵ KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov: [A-Ž : studentské vydání]*. Vyd. 1., dotisk [i.e. 1. brož. vyd.]. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1415-2. str. 815

2) *Transliterace*

Jedná se o přepis jednotlivých písmen jedné grafické soustavy písmeny jiné grafické soustavy bez přihlídnutí k fonetické hodnotě.⁵⁶

U Medka se jedná o nejužívanější způsob, jakým rusismy v pamětech prezentuje.

Jako příklad můžeme uvést slovo *праздник*, které vypadá v Medkově přepisu jako *prázdnik*. Počet hlásek v originálním jazyce (8) odpovídá počtu hlásek v jazyce cílovém (8). V českém přepisu je ve slově dlouhé *a*, v ruštině je při výslovnosti hláska *a* také dlouhá, protože je nad ní přízvuk. Ten se ale v ruštině v grafické podobě nevyznačuje.

Většina rusismů, které ve svém díle Medek uvádí, je přepisována právě formou transliterace. Zde je několik příkladů:

герой → *geroj* (hrdina)

брат → *brat* (bratr)

мастер → *mastěr* (mistr, odborník)

ратуша → *ratuša* (radnice)

цирк → *cirk* (cirkus)

рубашка → *rubáška* (košile)

победа → *poběda* (vítězství)

Jako další příklady uvádím slova *bábuška*, *vstreča*, *tišina*, *otpusk*, *trudnosti*, *duša*, *vesna*, *rabota*, *dumka*, *papirosy*, *čemodan*, *doklad*, *měšok*, *lentočka*, *skulptury*, *chalát*, *komnata*, *cerkva*, *selo*, *palata*, *centr*, *dvorec*, *vokzál*, *těatr*, *ulica*, *pereulok*, *grad*, *sáchar*, *direktor*, *durak*, *dobrovolc*, *samoděržavec*, *starodružinník*, ...

Zvláštností u Medkových transliterací je počesťování některých rusismů. Jedná se tak například ve slově *ополченцы*, které vypadá u Medka jako *opolčenci*, s tím rozdílem, že

⁵⁶ KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov: [A-Ž : studentské vydání]*. Vyd. 1., dotisk [i.e. 1. brož. vyd.]. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1415-2. str. 815

ruskou koncovku v tomto slově, která je tvrdá, přepisuje podle češtiny, kdy se po měkké hlásce *c* píše měkké *i*.

Obdobným příkladem je i ruské slovo *конфетки*, které Medek transkribuje s opačným užitím koncovek. Přizpůsobuje ruskou měkkou koncovku *u* na tvrdou koncovku v češtině, kde platí, že se po souhlásce *k* píše tvrdé *y*. V latince má potom toto slovo podle Medka podobu *konfětky*.

3) *Reálie*

Speciální skupinou rusismů, jež se v Medkově díle vyskytují, jsou tzv. reálie. Reálie jsou definovány jako předměty hmotné i nehmotné, které se vztahují k dané kultuře. Jsou charakteristické pro jednotlivé národy, národnosti nebo společenství. Zároveň vyjadřují národní svébytnost, kolorit. Reálie se dělí podle nejrůznějších kritérií, mezi nejčastější skupiny patří zeměpisné, etnografické, společensko-politické reálie. Každá z těchto skupin se může dělit na další podskupiny.⁵⁷

Oproti jiným, mnohem běžnějším ruským slovům, jako jsou pojmenování osob (brat) nebo míst (ulica), jsou reálie v Medkových pamětech použity sporadicky. A právě ne tak časté užití slov, která charakterizují ruskou kulturu, potom mnohem více zapůsobí na čtenáře v okamžiku, kdy se s reálií v Medkově textu setká.

Jako příklad reálie, která působí na čtenáře jako něco typicky ruského, snaží se o zachování autenticity, uvádím část z Medkových pamětí. Autor se poprvé v Kyjevě ocitá na ruských trzích a píše: „Těch ryb, sladkovodních i mořských, živých, uzených, sušených, solených, nakládaných, těch beček kaviáru, „jikry“ červené i tmavě, drobné i velkozrné, slané i malosolné“ Lososina, osetrina (jeseter), ščuka (štika) dněprovská, líny a okouny všeho druhu a velikosti! Ejhle, bohatstva bezměrná ruských vod!“⁵⁸

Jak již bylo zmíněno, reálie jsou slova charakteristická pro jednotlivé národy a z toho vyplývá, že je není možné překládat do jiných jazyků. Co se týče reálií, které Medek ve svých pamětech užil, je na první pohled zcela jasné, že je do textu zakomponoval pomocí transliterace, tedy přepisu z azbuky do latinky. Počet ruských reálií je oproti jiným rusismům u Medka velmi malý.

Příklady Medkových reálií, které jsou uvedeny v textu pomocí transliterace:

самовар → *samovar*

опричина → *opričina*

частушка → *častuška* (ruská lidová píseň)

⁵⁷ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Vvedeniije v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Skripta. ISBN 978-80-244-3417-9. str. 60

⁵⁸ MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920 III Stará brigáda*. Praha: J. Otto, [1929]. str. 12

копейка → *kopějka*

Пасха → *Pascha* (ruské označení pro Velikonoce)

лососина → *lososina* (maso z lososa)

осетрина → *osetrina* (maso z jesetera)

Ne všechny reálie, které autor ve svém textu uvedl, jsou přepsány jen transliterací. Například u těch dvou níže uvedených slov, si Medek transliteraci přizpůsobil češtině a koncovky, které jsou v ruštině měkké, přepsal do češtiny na koncovky tvrdé podle principu, kdy po tvrdé souhlásce *k* píšeme *y*.

пирожки → *pirožky*

бублики → *bubliky*

Co se týče práce s ruskými reáliemi, u Medka jednoznačně funguje prezentace formou transliterace. Ovšem transliterace všeobecně není pouze jediným způsobem, jakým lze exotismy v textu uvádět. Kromě toho stejně tak funguje tzv. fonetický přepis neboli transkripce, kterou u Medka zastupuje následující příklad.

лепёшки → *lepjošky*

Přepis ruského *ě* na české *jo*, počet písmen v ruském slově je 7, v českém 8. Kromě toho zde autor užívá opět tradiční přizpůsobení koncovek v češtině, princip tvrdé souhlásky *k*.

Nejčastější formou, kterou Medek u rusismů užívá, je transliterace, tedy grafický přepis z abecedy do latinky, díky čemuž se text pro čtenáře výrazně zjednodušuje. Většina ruských slov je totiž velmi podobná těm českým, a pokud se zrovna nejedná o takový příklad, doplňuje Medek svůj rusismus českým ekvivalentem nebo popisem, který vysvětluje, o jaké slovo se jedná.

„Ti, kteří měli „akademické vzdělání“, mohli nosit i „formu“ ruských „*volnoopredělajuščichsja*“, kterýžto sáhodlouhý titul platil pro „*jednoročního dobrovolníka*“.“⁵⁹

Velmi sporadicky se v textu objeví rusismus v podobě transkripce.

Nejvíce užívanými názvy jsou ty, které pojmenovávají osoby, předměty a abstraktní pojmy. Naopak mezi nejméně užívanou skupinu slov patří ty, které označují reálie.

⁵⁹ Tamtéž str. 15

3.2 Funkce rusismů v Medkových pamětech

Co se týče uspořádání rusismů, vyskytují se v textu velmi náhodně. V prvním díle paměti se až na velmi malé výjimky žádné neobjevují. Četností rusismů se vyznačuje především díl druhý a třetí, kde se jich vyskytuje naopak nejvíce. V některých kapitolách se objevuje slovo či dvě, v některých vůbec žádné a potom přichází na řadu kapitoly, kde nacházíme takových slov třeba pět na každé straně. Záleží především na tématu, kterému se Medek v kapitole věnuje. A i když se v některých částech textu dostává čtenář do situace, kdy téměř v každé druhé větě narazí na nějaký rusismus, na porozumění kontextu to zcela jistě neubírá. Právě tato situace naopak zprostředkovává čtenáři možnost jistému přiblížení k ruské kultuře.

V předchozí kapitole, konkrétně v části, která se věnuje reáliím, jsem uvedla, že reálie nemají v jiných jazycích odpovídající ekvivalent, co se překladau týče. To vysvětluje, proč v případech, kdy Medek reálie do textu zahrnuje, využívá principů transliterace a transkripce. Proč ale stejných principů využívá i v některých rusismech, které svůj ekvivalent v češtině mají, se pokusím vysvětlit v této kapitole.

1) *Zdůraznění slova*

Prvním důvodem, proč se Medek rozhodl některé rusismy ponechat v textu v původním znění, může být jeho snaha, aby zdůraznil toto slovo a jeho význam ve větě.

„Praporčík Škrábal, plukovní adjutant, zhotovil mi všechny potřebné dokumenty, vše řádně orazítkoval „*krugloj pečat'ju*“ – kulatým razítkem, kteréžto razítko v ruské vojenské administrativě podle mínění prostých vojáků mělo patrně jakousi čarodějnou moc, poněvadž jen listiny jím opatřené vzbuzovaly důvěru.“⁶⁰

V této větě Medek zdůrazňuje slovo *krugloj pečat'ju* a následně vysvětluje, proč je toto slovo ve větě klíčové. Kromě toho zde připojuje i český ekvivalent, *kulaté razítko*, aby tak bylo čtenáři jasné, o co se jedná.

⁶⁰ MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920* III Stará brigáda. Praha: J. Otto, [1929]. str. 141

2) *Zachování autentičnosti*

V jiných případech užívá Medek ruských výrazů bez českých ekvivalentů proto, aby zachoval jistou autentičnost situace.

„Vlak projížděl krajinou, přikrytou nesmírnou sněhovou peřinou. Pod ní spaly tu a tam ruské *děrevny* a *chutory*, městečka se skromnými *cerkvemi* o zelených *báních*, za Pemzou a Samarou docházelo i na tatarské a baškirské mešity.“⁶¹

V některých případech dokonce neponechává jako rusismy slova, ale v ruštině, bez jakéhokoliv překladu, uvádí celé věty.

„Malý praporčík Číla stojí tedy nyní na nevelkém nádvoří kasáren na Pečersku a velí: „*Pravoje plečo vperjód – šagom marš!*“⁶²

3) *Přiblížení kultury, exotičnost*

Dalším důvodem, proč se rozhodl Medek do svých pamětí zařadit rusismy, může být jeho snaha, aby vyvolal u čtenáře pocit exotičnosti, tedy něčeho cizokrajného. Díky tomu umožní text čtenáři, aby se blíže seznámil s ruskou kulturou a některými jejími reáliemi, například v podobě národních pokrmů.

„Pirožky – tajemství ruské země! Pirožky nadívané sekaným masem hovězím, vepřovým, telecím a neodolatelné čerstvé pirohy s rybím masem, pirožky nadívané zeleninou, rýží a já nevím už, jakými kouzly. Pirožky horké i studené, velké i malé – a pak už ne pirožky, ale pirožnoje, pečivo sladké a chutné („vkusné“, říkají Rusové), pochoutka Pečerců.“⁶³

A jak již bylo zmíněno, většina slov je českému čtenáři velmi blízká svou podobností v češtině a kromě toho doplňuje většinu rusismů Medek českými ekvivalenty, popřípadě vysvětluje význam slova.

⁶¹ MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920* II Matka Slavie a matuška Rossija. Praha: J. Otto, [1929]. str. 104

⁶² MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920* III Stará brigáda. Praha: J. Otto, [1929]. str. 20

⁶³ Tamtéž str. 12

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce, jak již bylo zmíněno v úvodu, bylo vymezení stěžejních bodů, jimž se Medek ve svých válečných pamětech věnuje. Tato témata, která jsem na základě autorových záznamů vymezila, zároveň utvářejí autorův obraz Ruska. Kromě toho jsem se v poslední části své práce věnovala Medkovým rusismům, kterých ve svém díle užívá.

Medkovo dílo *Pouť do Československa* zachycuje období 1. světové války, kterou autor prožil na území Ruska. Na začátku války je Medek nejprve zařazen k vojsku rakousko-uherskému, díky němuž se dostává do Ruska. Medek přebíhá na stranu Rusů a hlásí se k jednotce československých legionářů, kteří v Rusku bojují. Během svého čtyřletého pobytu se Medek seznamuje s běžným ruským životem, politickou situací, ruskou kulturou a v neposlední řadě se v Rusku stává svědkem hned několika významných historických událostí.

Jedná se především o revoluční rok 1917, který v Rusku započíná únorovou revolucí. Po svržení cara Nikolaje II. se Medek ocitá v Kyjevě, kde je svědkem toho, jak začínající revoluce mění celou situaci v Rusku. Nejprve jsou to jen větší počty vojáků ve městě, později lidé veřejně vystupují se svými kritikami vůči vládě a celá situace vrcholí v létě, kdy začíná být patrný odpor obyvatelstva respektovat veřejné činitele. Kromě únorové revoluce je to i bitva u Zborova, které se Medek v rámci svého vojenského působení účastní a za kterou je později vyznamenán. Po této události působí jako průvodce profesora Masaryka, s nímž navštěvuje vojenské štáby československých legionářů. Závěr roku patří říjnové revoluci a občanské válce mezi rudými a bílými.

S autorovým pobytem v Rusku je spjata i seznámení s ruskou kulturou, která je součástí každodenního života. Důležitou součástí života Rusů je jejich náboženství. S pravoslavím se Medek seznamuje prostřednictvím svých vojenských kamarádů, kteří se téměř okamžitě rozhodnou k pravoslaví konvertovat a pravidelně navštěvují ruského kněze a jeho kázání.

Důležitým bodem se pro autora stává Kyjev. Zde je zařazen mezi československé dobrovolníky a kromě toho mu toto město připomíná rodnou vlast. V Kyjevě také Medek poznává, jak vypadají tradiční ruské trhy, které i v době války nestrádají svým

sortimentem. Kromě běžných potravin jako jsou ryby, rýže a nejrůznější zelenina se seznamuje s ruskými specialitami v podobě rybích jiker a tradičního ruského pečiva.

Dále také autor soustředil svou pozornost na to, jak vypadá tradiční ruská vojenská uniforma. Ve svém díle se věnuje detailnímu popisu, v němž pojmenovává a charakterizuje její jednotlivé části.

Závěr této práce patří Medkovým rusismům, které se v jeho díle objevují. Rusismy Medek užívá nejčastěji ve formě tzv. transliterace, kdy se jedná o grafický přepis slova z ruštiny do češtiny. Méně často se pak vyskytují podoby rusismů, které jsou prezentovány pomocí transkripce. Nelze určit jednoznačný úmysl, s jakým Medek do svého textu rusismy zařadil. Z uvedených příkladů lze usoudit, že se mohlo jednat o několik důvodů, proč tomu tak učinil. Za prvé mohlo jít o zdůraznění slova, které mělo ve větě klíčovou roli pro svůj význam. Dále mohlo jít o zachování autentičnosti, kdy se autor snažil podat své vzpomínky co nejpravdivěji, anebo bylo záměrem Rudolfa Medka, aby čtenáři jeho paměti poznali blíže ruskou kulturu.

РЕЗЮМЕ

Настоящая бакалаврская работа посвящена произведению «Válečné paměti a vzpomínky z let 1914 – 1920» чешского писателя Рудольфа Медка.

Целью настоящей бакалаврской работы является показать образ России в произведении «Válečné paměti a vzpomínky z let 1914 – 1920» и сосредоточится на употребление русизмов в произведении автора.

Рудольф Медек был известным чешским писателем и легионером, который участвовал в Первой мировой войне в рядах русской армии. В основном его творчество посвящено военной тематике. К таким произведениям можно отнести, например, военный роман «Anabáze aneb Legionářská epopeja», который состоит из пяти томов: «Ohnivý drak» (1921), «Veliké dni» (1923), «Ostrov v bouři» (1925), «Mohutný sen» (1926) и «Anabáze» (1927). Также необходимо перечислить следующие произведения автора: известное стихотворение «Zborov» (1918), собрание стихотворений «Lví srdce» (1919) и его мемуары под названием «Pouť do Československa», «Válečné paměti a vzpomínky z let 1914 – 1920». Данные мемуары состоят из четырех томов: «V mundúru Rakousko-Uherska» (1929), «Matka Slavie a matuška Rossija» (1929), «Stará brigáda» (1932), «V zajetí ruské revoluce» (1934). Они были созданы в Праге.

С 1917 года писатель Медек занимается политикой. Он стал представителем чехословацких легионеров, а позже был назначен членом комиссии, которая отвечала за чехословацких солдат в России. В 1919 году был награжден британским генералом за свои заслуги в армии.

После своего возвращения в Чехословакию, Рудольф Медек работал в Министерстве национальной обороны, где он принимал решения о проведении военных реформ.

Мемуары - повествование от лица автора, в котором отражены подлинные события, некогда происходившие, а теперь вспоминаемые. Повествование сосредоточено не только на лица и среду, в которой автор находится, но также может описывать события, в которых автор участвовал. Для этого жанра характерна субъективность автора – автор пишет в первом лице единственного числа.

Рудольф Медек в своих мемуарах описал свой опыт, который приобрёл в России во время Первой мировой войны. Данное произведение не посвящено только теме войны, автор также пишет и о России. Он пишет о том, как выглядит жизнь в России, упоминает о нескольких вещах, которые привлекли его внимание.

Рудольф Медек попал в русскую армию в декабре 1915 года. В начале войны он воевал в австрийской армии, но когда армия оказалась на территории России, то писатель Медек решил перейти к русским. В России он прожил четыре года. В то время он не только занимался военными делами, но и литературой. Писатель Медек печатал статьи в газеты «Čechoslovan» и «Čechoslovák».

Одним из самых важных моментов в русской истории оказался 1917 год. В России произошло несколько исторических событий, и в некоторых из них участвовал Рудольф Медек. Главным событием оказалась Февральская революция, вследствие чего был свергнут последний русский царь Николай II. Писатель Медек находился в Киеве, где он замечает, как проявляется революция на улицах. Из-за революции увеличивается количество солдат, русские обретают чувство свободы. Улицы начинают наполняться людьми, которые публично выступают со своими мнениями и критикой.

Летом 1917 года произошла битва у города Зборов на Украине. Здесь столкнулись российская и австро-венгерская армии. В битве участвовал и Рудольф Медек, который получил впоследствии награду за участие. После события у Зборова, солдат Медек сопровождал профессора Масарика в его поездке по России. В рамках данной поездки посещал профессор Масарик отдельные роты чешских добровольцев, которые воевали в России.

Революционный год 1917 заканчивается Октябрьской революцией и гражданской войной. После своего дезертирства в 1915 году Рудольф Медек из-за недоразумения был отправлен в Сибирь вместе с другими пленными. К счастью, вскоре его оправдали и отправили в Киев, где был по своему желанию зачислен в чехословацкую бригаду.

В России писатель Медек познакомился с русской культурой. В своём произведении подробно пишет о православии. Он решил принять данную религию, как и его друзья. Писатель хотел изменить своё имя, но наконец он осознал, что сделать это было бы очень легкомысленно. Русское православие меняет

чехословацких юношей так, что они регулярно посещают русского священника и слушают его проповеди.

В 1916 году писатель оказался в Киеве, где его зачислили в армию чехословацких легионов. Здесь он обращает своё внимание прежде всего на город Киев. Писатель Медек описывает киевскую архитектуру исторической части Печерск. Кроме того, Киев напоминал автору Прагу, также в городе находилось кафе, где готовили традиционную чешскую кухню. Всё это делало пребывание в Киеве более приятным.

В Киеве даже автор смог познакомиться с традиционными русскими рынками. На русских рынках, которые очень богаты своим ассортиментом, продают обыкновенные продукты, как например: рыбу, мясо, рис, овощи, икру или пирожки.

Когда писатель вступает в армию чехословацких добровольцев, то он получает русскую военную форму. Данная военная форма сильно отличается от формы типичного русского солдата. Форма добровольцев имела погоны и лоскуты красного и белого цветов, которые были частью военной шапки. Самой важной деталью формы были брюки оливкового цвета, которые русские называли шаровары, которые были перешиты на бриджи, верховые брюки. Цвет брюк помогал отличать должности солдат.

К шароварам одевалась рубашка, которую солдаты утягивали ремнём. На воротнике у рубашки были пуговицы, где была изображена царская эмблема с двуглавым орлом. Военная шапка называлась «фуражка». На фуражке носили чехословацкие добровольцы ленточки красного и белого цветов, которые для них были характерны. Солдаты носили сапоги - высокая обувь, изготовленная из мягкой кожи. Форма солдата имела оружие, а также рюкзак и футляр с зарядами.

Автор также познакомился с русскими традициями. Когда он был на фронте, справлял православное Рождество и Новый год. Данные праздники являются самыми важными в России.

В своих военных мемуарах автор использовал много русизмов. Русизмы — это слова, которые произошли от русского языка. К самым часто употребляемым русизмам, можно отнести следующие: люди и их функции (товарищи, батюшка царь); названия: еды и напитков (сахар, бутылка водки), мест и зданий (монастырь,

деревня), одежды и обуви (халат, лапти), объектов, вещей и предметов (чемодан, сосны), абстрактных понятий (весна, тишина), военных понятий (погоны, начальство), русских реалий (самовар, копейка) и названия других понятий (Отечественная война, добро пожаловать).

Рудольф Медек использовал русизмы трёх видов. Первым из них является транскрипция. Данный метод, при котором графические символы соответствуют звукам. Например, транскрипция у слова «денщик». Данное слово имеет в русском языке шесть букв, а в чешском – семь, потому что в русском алфавите есть буква «щ», а в чешском - нет. В чешском языке данная буква транскрибируется с помощью букв «ш» и «ч». Ещё есть и другие слова, которые Рудольф Медек транскрибирует в своих мемуарах, например: ёлка, брюки, рюмочка и почтовая карточка.

Вторым видом является транслитерация, что означает перезапись отдельных букв одной графической системы с помощью другой графической системы. Примером транслитерации является слово «праздник», в котором число букв в русском языке согласно числу букв в чешском языке. В чешском языке слово имеет ударение над буквой «а». В русском языке в графической форме данного слова ударение не пишут. Транслитерация является самым часто употребляемым видом русизмов, который Рудольф Медек использует. К другим примерам транслитерации можно привести слова: герой, брат, мастер, ратуша и цирк. Спецификой транслитерации у некоторых слов является то, что Рудольф Медек использует чешские окончания.

Третьим видом употребления русизмов являются языковые реалии. Данные слова связаны с культурой определённой страны. Данная группа слов не встречается очень часто в произведении автора. Когда читатель встретится в тексте с такими словами, они оказывают на него большое влияние, и приближают ему русскую культуру. Рудольф Медек использует языковые реалии, например, в моменте, когда он в первый раз посещает русские рынки, а там продают разные блюда, свойственные русской кухне. Он называет рыбу- осетриной и лососем, а хлебобулочные изделия - пирожками.

Языковые реалии являются словами, которые не имеют эквивалентов в других языках.

Рудольф Медек использует русизмы в основном в форме транслитерации, но есть примеры, когда он использует также транскрипцию. Если автор использует в своём тексте какие-то русизмы, которые сложны для понимания читателя, он к этим словам добавляет описание с объяснением этих слов. Русизмы имеют в произведении писателя три основные функции. Первая функция - выделение определённых слов. Вторая функция - употребление данных слов, чтобы сохранить аутентичность. Третья функция – приближение культуры России читателю.

SEZNAM ZDROJŮ

Bibliografie

BENÝŠKOVÁ, Jarmila. *Rudolf Medek a Hradec Králové: výběrová personální bibliografie k 120. výročí narození a 70. výročí úmrtí*. Hradec Králové: Knihovna města Hradce Králové, 2010. ISBN 978-80-85059-42-7.

FIDLER, Jiří. *Generálové legionáři*. Brno: Books, 1999. Jota Military. ISBN 80-7242-043-7.

KOCOUREK, Katya. *Čechoslovákista Rudolf Medek: politický životopis*. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2326-9.

KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov: [A-Ž : studentské vydání]*. Vyd. 1., dotisk [i.e. 1. brož. vyd.]. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1415-2.

MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. Praha: J. Otto, [1929].

MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. Praha: J. Otto, [1929]. – svazek č. 2 Matka Slavie a matuška Rossija

MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. Praha: J. Otto, [1929]. – svazek č. 3 Stará brigáda

MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. Praha: J. Otto, [1929]. – svazek č. 4 V zajetí ruské revoluce

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

MURATOV, Aleksandr a Dina MURATOVA. *Osudy Čechů v Rusku, 19.-20. století: cesta z Kyjeva do Vladivostoku*. Přeložil Miloslava ŽÁKOVÁ. Praha: Scriptorium, 2017. ISBN 978-80-88013-51-8.

VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Vvedenije v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Skripta. ISBN 978-80-244-3417-9.

Internetové zdroje

Rudolf Medek Medailonek učitele. *Česká škola bez hranic* [online]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: http://csbh.cz/sites/default/files/Rudolf_Medek_medailonek_ucitele.pdf